

نویسنده: آغا حسین «Agha Hussain» [89]

منبع و تاریخ نشر: کریدل «2023-05-22»

برگردان: پوهندوی دوکتور سیدحسام «مل»

استراتژی چماق و هویج ایران در قبال طالبان

Iran's carrot-and-stick strategy toward the Taliban

موضع ایران در قبال طالبان شامل همسویی استراتژیک با سیاست‌های غرب آسیا و اوراسیا، استفاده از اهرم‌های کلیدی و قرار گرفتن خود به عنوان بازیگر کلیدی منطقه‌ای در شکل دهی آینده افغانستان، بدون تضعیف نگرانی‌های مربوط به آب و امنیت این کشور است.

Iran's stance on the Taliban involves strategically aligning its West Asian and Eurasian policies, employing key leverage, and positioning itself as a key regional player in shaping Afghanistan's future, without undermining its own water and security concerns

عکاسی توسط کریدل

برای همسایگان خود، افغانستان ترکیبی از سرردهای فوری و فرصت های طولانی مدت را ارائه می دهد. ناتوانی دولت طالبان در سرکوب قاچاق مواد مخدر و تروریسم به یک موضوع مبرم برای کشورهای اطراف خود تبدیل شده است و مانع تلاش آنها برای رسیدگی به امنیت مرزها و ارائه کمک می شود.

این وضعیت مانع از پیگیری آنها برای دستیابی به نتایج بهتر و با ارزش ژئوپلیتیکی در افغانستان می شود. در میان این همسایگان، ایران به عنوان کشوری با منسجم ترین برنامه برای شکستن این بن بست و ادغام افغانستان در تصویر بزرگ منطقه ای خود برجسته است.

جمهوری و امارت

ایران با احتیاط از تصرف کابل توسط طالبان در ماه اوت 2021 پس از خروج ناموفق ایالات متحده از افغانستان استقبال کرد و خروج دشمن آمریکایی خود را فرصتی برای ایجاد صلح و ثبات در کشور دانست.

همپوشانی روایی یا مشارکت "ایران و طالبان در مورد خارج شدن نیروهای نظامی ایالات متحده از افغانستان بسیار جشن های گرفته شده یکی از راه هایی بود که تهران به دنبال ایجاد رفاقت با رژیم جدید طالبان بود. مقامات ایرانی آشکارا از پیگیری روابط قوی با رژیم پس از آمریکا در کابل صحبت کرده اند. وی می کردند علاقه آشکار ایران به تشکیل اتحاد با طالبان از روایت مشترک بین این دو در مورد نتیجه کاملاً مثبت خروج ایالات متحده از افغانستان مشهود بود. این همسویی منافع را می توان به عوامل متعددی نسبت داد.

جمهوری اسلامی ایران و امارت اسلامی افغانستان هر دو بر حکومت الهام گرفته از اسلام بنا شده اند، اگرچه نسخه های آنها از قوانین شریعت نمی تواند در عمل متفاوت تر باشد. علاوه بر این، افغانستان به دلیل نقش مهمی که در فرآیندهای ادغام اوراسیا معاصر دارد که تهران در آن نقش عمده ای ایفا می کند، برای ایران اهمیت زیادی دارد. افغانستان تحت حاکمیت طالبان یک فرصت منحصر به فرد برای ایران است تا استراتژی غرب آسیای خود را با سیاست "نگاه به شرق" اوراسیا خود هماهنگ کند.

علیرغم وضعیت ناپایدار حکومت طالبان، ایران صبر نشان داده است. درگیری ها در مرز ایران و افغانستان را به عنوان سوء تفاهم و سردرگمی از سوی کابل در مورد خطوط مرزی و مهم تر از همه، در مورد موضوع باقی مانده حقوق آب کم اهمیت جلوه می دهد.

خطرات برای ایران زیاد است، زیرا این اشتباهات مدیریتی و رهبری پروژه های کشورهای همسایه در افغانستان مانند خط لوله ترکمنستان - افغانستان - پاکستان - هند و خط آهن پاکستان - ازبکستان را با مشکل مواجه کرده است. در حالی که همسایگان افغانستان کمک های بشردوستانه و کمک های مالی ارائه کرده اند، موفقیت های محدودی در تأثیرگذاری بر هدایت طالبان پیدا کرده اند.

در مقابل، ایران گزینه های استراتژیک را برای تحت فشار قرار دادن طالبان و ایجاد مشارکت با دیگر جناح های افغان برای پیشبرد منافع خود در افغانستان ایجاد کرده است. این امر ایران را از سایر کشورهای همسایه متمایز می کند و آن را به عنوان یک بازیگر کلیدی در شکل دادن به آینده افغانستان قرار می دهد.

دست درازی به تاجیک ها

پس از پیروزی سیاسی آنها یعنی پیروزی طالبان در سال 2021، شهرت طالبان به عنوان یک حزب پشتون محور منجر به درگیری های مجدد با تاجیک ها در شمال افغانستان شد. به ویژه ایران به این درگیری ها با محکوم کردن سرکوب طالبان برجا معه عمدتاً فارسی زبان تاجیک واکنش نشان داد.

واکنش تهران حاکی از تغییر بالقوه از تحمل طالبان به عنوان حاکمان افغانستان بود، زیرا جبهه مقاومت ملی (NRF) که مخالفان طالبان را تاجیکستان رهبری می کرد از به رسمیت شناختن اقتدار طالبان خودداری کرد. بنابراین، تهران نشان داد که اگر احساس کند که پذیرش رژیم طالبان نتایج مطلوب را به همراه ندارد، به راحتی با رقبای طالبان روابط برقرار خواهد کرد.

علاوه بر این، اتحاد استراتژیک ایران با تاجیکستان، که با مناطق با اکثریت تاجیک در شمال افغانستان مرز مشترک دارد، به هشدار خود به کابل می افزاید. تاجیکستان که آشکارا با طالبان دشمنی دارد، به رهبران NRF بر اساس همبستگی قومی با تاجیک های ضد طالبان در افغانستان پناه داده است.

با توجه به تلاش های تاجیکستان برای ایجاد یک منطقه حائل ضد طالبان در شمال افغانستان از طریق افزایش استقرار نیروها با حمایت روسیه و سازمان پیمان امنیت جمعی (CSTO)، تأسیس کارخانه هواپیماهای بدون سرنشین توسط ایران در دوشنبه در ماه مه 2022 نیز پیامی قوی برای طالبان افغان ارسال می کند. (در مرز افغانستان شریک است).

این رویکرد ترکیبی از فشار و انگیزه برای تشویق طالبان برای سازگاری با ایران است. از آنجایی که طالبان فاقد متحدان خارجی واقعی است، آنها برای مقابله با تشدید تنش‌های احتمالی در شمال افغانستان، جایی که تاجیکستان قبلاً حمایت خود را برای مشارکت طرفدار NRF خود تضمین کرده است، آمادگی لازم را ندارند. حمایت ایران از کمپین تاجیکستان باعث انزوای بیشتر طالبان و محاصره استراتژیک آنها خواهد شد.

در مقابل، ایران تنها کشوری است که به ائتلاف واقعی با طالبان علاقه نشان می‌دهد، علی‌رغم انزوای آنها از اکثر جامعه بین‌المللی به دلیل سابقه ضعیف حقوق بشری و عدم شمول قومی و سایر مسائل.

ایران نیز از معدود کشورهایی است که سفارت‌های افغانستان را رسماً به طالبان تحویل داده است. بنابراین، طالبان این فرصت را دارند که با همکاری و جلوگیری از کمک تهران به رقبای خود، اعتماد ایران را جلب کنند.

رویکرد هویج و چماق (زردک و چوب)

رویکرد ایران به رژیم طالبان هم شامل هویج و هم چماق می‌شود و میانجی‌گری دیپلماتیک اخیر بین طالبان و NRF به عنوان یک عنصر دیگر بر ژانویه 2022، ایران میزبان نشست‌های بین مقامات NRF و طالبان بود که نشان‌دهنده تمایل این کشور برای کمک به دستیابی به تفاهم دیپلماتیک بین دو طرف به جای گرفتن طرف درگیری آنها بود. ایران با ارائه میانجی‌گری بی‌طرف، بستری را برای تعامل با NRF در اختیار طالبان قرار می‌دهد که به شدت به نفع دومی تعصب ندارد. هوشیاری تاجیکستان، روسیه و سازمان پیمان امنیت جمعی در امتداد مرز تاجیکستان-افغانستان به عنوان سپر حفاظتی برای دستور کار NRF عمل می‌کند و شروع یک کمپین نظامی تمام‌عیار را برای طالبان برای از بین بردن حضور NRF در شمال افغانستان خطرناک می‌کند.

علاوه بر این، تلاش‌های لابی‌گری بین‌المللی NRF از طریق دیاسپورای افغانستان در غرب این احتمال را ایجاد می‌کند که سایر میانجی‌گران بالقوه، مانند اتحادیه اروپا یا شورای همکاری خلیج (GCC)، طالبان را برای امتیازات بیشتر در مقایسه با NRF تحت فشار قرار دهند. از این رو، استدلال محکمی برای طالبان وجود دارد که پیشنهادات دیپلماتیک ایران را به عنوان شاخه زیتون بپذیرند و گزینه کم‌هزینه‌تری برای تعامل با NRF برای آنها فراهم کند. علاوه بر این، نقش ایران به عنوان یک میانجی، احتمال جانبداری از NRF را کاهش می‌دهد، چیزی که طالبان نمی‌توانند از عهده آن برآیند.

حمایت ایران، دولتی با تجربه در جنگ های نامتقارن و نیابتی، به طور قابل توجهی NRF را بیش از حمایت تاجیکستان به تنهایی توانمند می کند.

ناامنی آب

دسترسی ایران به رودخانه هیرمند برای چندین دهه یک موضوع امنیتی و تنش با افغانستان بوده است، هم قبل از ظهور طالبان و هم در واقع انقلاب اسلامی. بر اساس برآوردهای سال 2021، تأمین سهم آب ایران از اهمیت بیشتری برخوردار است، به طوری که 97 درصد از کشور در حال حاضر نوعی خشکسالی را تجربه می کنند.

ابراهیم رئیسی رئیس جمهور ایران که تا کنون نتوانسته است به معاهده رودخانه هیرمند در سال 1973 عمل کند، آخرین هشدار را به طالبان در 18 می صادر کرده است: «به حاکمان افغانستان یاد آوری می کنم که آنها نباید خواسته ما را به عنوان خواسته معمولی در نظر بگیرند و باید که مطالبه ما را هرچه بسیار جدی در نظر گیرند.»

روز بعد وزارت امور خارجه اعلام کرد: جمهوری اسلامی ایران حق اتخاذ تدابیر لازم را برای خود محفوظ می دارد و بر مسئولیت کامل افغانستان در این زمینه تأکید می کند. در زمان نگارش این مقاله، دولت طالبان بر تعهد خود برای همکاری با تهران و تقویت روابط تأکید کرده است. این تعهد پس از آن صورت می گیرد که یک هیئت نظامی ایرانی در 20 مه از کابل بازدید کرد تا در مورد نگرانی های مشترک گفتگو کند و اهمیت و جدیت گفتگوهای جاری را برجسته کند.

در بیانیه وزارت دفاع افغانستان آمده است: امارت اسلامی همواره خواستار روابط حسنه با جمهوری اسلامی ایران بوده و متعهد به همکاری های بیشتر در زمینه های مختلف است.

نقش منطقه ای و تمدنی ایران

همانطور که قبلاً ذکر شد، هدف اصلی ایران ادغام افغانستان در شبکه متحدان غرب آسیای خود موسوم به «محور مقاومت» و ایفای نقشی حیاتی در ابتکارات ارتباطی اوراسیا است که برای تهران اهمیت زیادی دارد.

قبل از حکومت طالبان، افغانستان، ایران و هند در سال 2016 یک توافق سه جانبه امضا کردند که از بندر چابهار ایران به عنوان مرکز ترانزیتی برای تجارت افغانستان با هند استفاده می کرد. کریدور چابهار به عنوان گسترش کریدور حمل و نقل بین المللی شمال-جنوب (INSTC) عمل می کند که بنادر دریایی هند را به بنادر ایران متصل می کند و از طریق ایران، آذربایجان و روسیه تا فنلاند در شمال اروپا امتداد می یابد.

هنگامی که اتصال ریلی بین بندر چابهار و شبکه راه آهن ایران و افغانستان تکمیل شود، کریدور چابهار به ایران این امکان را می دهد تا تجارت خود با آسیای مرکزی را از طریق افغانستان به میزان قابل توجهی افزایش دهد .

سلسله دیدارهای رئیس جمهور **رئیس** با رهبران ترکمنستان ، قزاقستان و تاجیکستان در فاصله آوریل تا ژوئن 2022 نشان دهنده جایگاه ایران به عنوان یک قدرت بزرگ در آسیای مرکزی است . هر نشست منجر به بیانیه های مشترکی شد که بر نگرانی های مشترک امنیتی در افغانستان تأکید می کرد و نشان دهنده قصد ایران برای رهبری تلاش ها برای ایجاد ثبات در این کشور و ایجاد آن به عنوان رابط مرکزی ایران و آسیای مرکزی بود .

برای دستیابی به این هدف، ایران هم اتحاد استراتژیک خود با تاجیکستان و هم دیپلماسی خود را در افغانستان بر اساس میراث تمدنی مشترک با دو کشور فارسی زبان برجسته می کند .

ایران به عنوان بزرگ ترین و تأثیرگذارترین کشورهای فارسی زبان، توانایی ایجاد روابط قوی با رقبای فارسی زبان طالبان را دارد . با انجام این کار، ایران می تواند آنها را از سهم عادلانه قدرت خود در افغانستان تحت حاکمیت طالبان مطمئن سازد، به ویژه که این گروه های رقیب اغلب طالبان را به سرکوب هویت فارسی افغانستان متهم می کنند .

بنابراین، برای طالبان مهم است که به طور مثبت و فعالانه با طرح های گسترده تر ایران برای افغانستان و منطقه برخورد کند . آنها نمی توانند به ایران اجازه دهند تا از روابط خود با تاجیکستان و جناح های ضد طالبان افغان برای متحد کردن اپوزیسیون پاریسی علیه حکومت خود استفاده کند .

در مجموع، طالبان این پتانسیل را دارند که با مشارکت در طرح های افغانستان و منطقه ای ایران به مزیت های دیپلماتیک و اقتصادی دست یابند و در عین حال تضمین کنند که حقوق آب جمهوری اسلامی دیگر نقض نمی شود . حرکت در رویکرد هویج و چماق ایران، با توجه به مخاطرات قابل توجهی که درگیر است، یک چالش مهم سیاست خارجی برای دولت طالبان است .

سطری در مورد نویسنده این مقاله :

آقا حسین یک تحلیلگر مستقل ژئوپلیتیک در راولپنڈی با تمرکز ویژه بر امور

اوراسیا است

----- با تقدیم احترامات «2023-05-25»